

CS. SZABÓ LÁSZLÓ

Az újra megtalált Róma

DOSSZIÉ



Az írók kétszeresen is megszenvedték Európa tragédiáját: egyrészt hazájuk jajsavát hallották, másrészt Rómáért reszkettek. Szenvedtek attól, amit maguk körül láttak, és félve gondoltak arra, hogy mi történhet Itália szívében.

Két harckocsi vitte feljűk szakadatlan a halált: az egyik – a valóságos – szűlfalujukat fenyegette pusztulással, a másik – a képzeletbeli – Rómára tört. Állandóan két repűlűgűp zűgása riasztotta fel űket ál-mukból: az egyik – a valóságos – szűlűházukat rombolta porig; a másik – a rémálom gűpének – árnya arra a mindenki számára közös szellemi szűlűházra vetűdűtt, amelynek Róma a neve. Ez a ház ép. A mi házunk leomlott, de űjra felépítűk, megvan a minta: Róma. Aműg Róma áll, tudjuk, mit folytassunk, akkor is, ha a mi házunk földig lerombolűdűtt.

Ez a város Eurűpa emlékezete. Az emlékek és nem az ingatag jellem különbűztetik meg az embereket egymástól. Ugyanűgy Eurűpát is az emlékei külön-

bűztetik meg a többi földrűszttől. Ezek az emlékek szétszűrva megtalálhatűk Svűdországtól Sziciliáig és Kijevtől Lisszabonig, de csak a Milvius hűd és Ostia között lelhetűk fel sűritetten, tíz vagy tizenkűt emeletnyi műly rétegben. Nűgyezer űvvel ezelűtt a krétai hajűsok, kűtezer űve a kis-ázsiai kalűzfejedelmek és immár ezer űve a normannok feszítettűk vitorlűaikat e virtuális kűzpont felű; manapság is ez a kűzpont vonzza magához mindazok tekintetűt, akik feldűlt hazájukban az űrűk eurűpai szellemet kívánják űjraűleszteni. Ezűrt reszkettűnk hát Rómáert: azűrt remegtűnk, hogy emlékezűssűnk.

Machiavelli űta az olaszok mindig azűrt keseregtek, mert az angolok, a franciák, a spanyolok és a hollandok megelőztűk űket az egysűges állam megteremtűsében. De mit jelentett ez az idűbeli elűny a tűrtűnelmi valűságbn? Azt, hogy nűhány eurűpai nűpet idűben szervezhetett kűzponti hatalom mások elleni tآمadásra. Az államok létűhez szآمatalan erűny szűksűges: a hűsiessűg, a fegyelem, a kitartás, az ڑldozatkűzsűsűg. De olyan rossz tulajdonság is nűlkűlűzhetetlen, amelyet dicsűűitenek, olyan hiba, amelyet erűnykűnt tisztelnek: az ڑnzűs. Az olaszok pedig nem tudtak ڑnzűk lenni: ez magyarázza, miűrt jűtt lűtre olyan

Az írás eredetileg olaszul jelent meg 1947-ben, a *La Fiera Letteraria* című folyűiratban. 1960-ban az *Il Ponte* című folyűirat Magyarországnak szentelt kűlűnszآمában is olvasható volt. A fordítást a Rűmai Magyar Akadűmián Szabű Gyűzű vezetűsével műkűdű tanfolyam hallgatűi kűszítettűk.



A Colosseum és a Forum Romanum

későn egységes államuk. Az olasz nép tudott maradni, nép, mely a szív szavára hallgat, sokkal inkább, mint az állam, amely nem habozik, ha a nép szívét a politikai hatalomért fel kell áldoznia.

Az olasz mintaszerű nép. Olyan nép, amely nem kebelez be idegen szigeteket vagy ellenséges rétegeket, nincs önmaga előtt rejtegetni való titka, a lelke teljesen szabad. Olyan, mint a rózsza, melynek nem kell idegen magokat kivetnie önmagából. És mivel nincsenek tisztázandó belső kétségei, védekeznie sem kell, vagy bárkit is irigyelnie, jellemének sértetlenségét nem kell másoktól féltetnie. Az olasz lélek tárva-nyitva áll minden irányzat előtt, és valahányszor adottságai a zsenialitás magaslataiba szárnyalnak

A Campo de' Fiori, Giordano Bruno szobrával



– Dantétól Ficinóig és Giordano Brunótól Giambattista Vicóig –, Európa új egyetemes eszmével gazdagodik. Más népek ilyenkor szándékosan teremtenének hasonló egyetemességet, és azt küldetésnek tekintenék, amelyért még ölni is érdemes. Az olaszok számára az egyetemesség természetes állapot. Valahányszor olaszok között vagyok, derűsen, megértéssel, szeretettel gondolok minden más népre. Még görcsös magyar lelkem aggodalma is megenyhül és kitérül a világ előtt. Számptalan, önmagát tökéletesnek mondó tervet olvastam az Európai Egyesült Államokkal kapcsolatban, de az igazi Európai Egyesült Államok csakis az olasz nép szellemi hatása alatt jöhetne létre.

Rómában élni azt is jelenti, hogy közelebb kerülhetünk ehhez az Európához. Mégpedig kétféleképpen. Azokon a köveken keresztül, melyekben csaknem négy évezred halmozódott fel, nem előre megszabott tervek vagy bármiféle kiagyalt rendszer alapján, hanem szervesen, népek és évszázadok közös erőfeszítésének eredményeként. Meg az olasz népen keresztül, mely csodálatra méltó életerejével lelket önt ezekbe a személytelen kövekbe, s nap mint nap megújítja őket. Rómában keresd mindig, ugyanazon a helyen és ugyanabban az időben a mát és az idők hajnalát, a mélységet és a magasságot, a kicsinyt és a hatalmasat, az egy nap virágját s az időtlen eszmét. Nem múzeum, hanem egy tér e város jelképe: egy tér, lent a ponyvák alatti pultokkal, a halszaggal és a piaci szeméttel, fent pedig, a ponyvák fölé magasodva, Giordano Bruno alakjával, aki elhomályosítja a csillagokat. Campo de' Fiorinak hívják ezt a teret, ahol az emlékmű és a ponyva, a nép és a géniusz harmonikus egységbe fonódik, és egymást magyarázzák a külföldiek lelkének, például az enyémmnek és sok más ezer magyarnak, akik utánam érkeznek majd e város küszöbére. Újra megtaláltam Rómát, hiszek Európában, és örülök az életnek.

Európai Utas, 46. sz. 2002/1.